

Jaarverslag Delfia Batavorum

Vereniging en bestuur

De Algemene Ledenvergadering werd dit jaar gehouden op 23 mei 2019 in het Vermeercentrum. Janny van der Jagt nam afscheid als bestuurslid en lid van de Commissie Behoud Stadsschoon. Zij werd onderscheiden met de Blokpenning voor haar jarenlange onvermoeibare inzet voor de geschiedenis en het erfgoed van Delft, zowel in als buiten de vereniging. Peter Jonquiere bleek bereid CBS in het bestuur te vertegenwoordigen totdat er een opvolger voor Van der Jagt is gevonden. Aan Margriet van Bebber werd de Le Comteprijs en de publieksprijs van Delft op Zondag uitgereikt voor het project *OverBruggen*. Statutair aftredend voorzitter Theo Thomassen werd voor drie jaar herbenoemd.

Het bestuur vertegenwoordigde de vereniging in de Werkgroep Cultureel Erfgoed en het Erfgoed Podium, een samenwerkingsverband van Delftse erfgoedinstellingen, waar de organisatie van het Gouden Eeuwjaar het belangrijkste onderwerp van bespreking was, en in het Strategisch Netwerk Monumentenzaken, waar de voorbereiding van de Erfgoednota centraal stond. Het nam deel aan verscheidene culturele evenementen, zoals de Open Monumentendag en *Ons Delft, maak je stad* en was vertegenwoordigd bij de opening van de Pieter de Hoogh-tentoonstelling in Museum Prinsenhof Delft. Het bestuur onderhield nauwe contacten met het nieuwe Erfgoed Delft en zijn afdelingen, het Stadsarchief en de afdeling Monumenten en Archeologie, die het op het gebied van historisch onderzoek en erfgoedbeheer als zijn natuurlijke partners beschouwt. Voor de vereniging en Top Delft wordt erfgoed een gemeenschappelijk aandachtsgebied, nu erfgoed steeds meer wordt gezien als een actuele ontwerpopgave en een verbindende kwaliteit bij gebiedsontwikkeling. De besturen onderhielden ook dit jaar een vruchtbare samenwerking.

Het bestuur werkte samen met het Erfgoedhuis Zuid-Holland en de afdeling Bouwkunde van de TU Delft bij de organisatie van de erfgoedconferentie die het op 28 mei 2020 in het kader van het lustrum organiseert. Het voerde voorbereidende besprekingen over de organisatie van evenementen ter herdenking van de honderdste sterfdag van Antonie van Leeuwenhoek in 2023 met onder meer de afdeling Monumenten en Archeologie van Erfgoed Delft, Delft Citymarketing en het Delftse Platform Toerisme. Met Gilde Delft voerde het verkennende besprekingen over nauwe samenwerking.

Deelname aan de Clubactie Rabobank leverde de vereniging € 1825,- op.

De bibliotheek van Delfia Batavorum, jarenlang met zorg door Elske Olsder beheerd, is opgeheven. De resterende boeken zijn deels verkocht ten behoeve van het Delfia Batavorumfonds en deels geschonken aan het Stadsarchief.

Uit het Delfia Batavorumfonds werden subsidies verstrekt voor de presentatie van de Van Markenbiografie van Jan van der Mast, de realisatie van de Keramische Kaart van Delft en de cursus van de Stichting Delfologie.

De pogingen om voor het oude uurwerk van het stadhuis een geschikte locatie te vinden, werden voortgezet, maar leverden vooralsnog geen succes op.

Het bestuur besloot van de uitreiking van de Le Comteprijs en de aanbidding van het Jaarboek van de vereniging voortaan een afzonderlijk evenement te maken, en de leden van de vereniging die deelnemen aan de werkgroep AchterdeGevels geen extra organisatiekosten meer in rekening te brengen.

Scholierenprijs

Aan de leerlingen van de Delftse middelbare scholen met het hoogste cijfer voor geschiedenis op hun eindlijst werd ook dit jaar de scholierenprijs van Delfia Batavorum uitgereikt. Sjors Bartels en Madelein Fey van het Grotius College, Nali Al-Khaledi en Nika Kloosterman van het Stanislas College en Tim van Wingerde en Sven Burg van het Christelijk Lyceum Delft kregen ook dit jaar tijdens hun diploma-uitreikingen een oorkonde, de *Canon van Delft* en het lidmaatschap van de vereniging aangeboden.

De winnaar van de Le Comteprijs 2018

De Commissie had op 1 januari vorig jaar een lijst met 13 mogelijke kandidaten voor de Le Comteprijs 2018. Zij droeg hieruit de volgende nominaties voor de prijs voor aan het bestuur:

- Harnaschpolder: project teksten op brugleuningen en banken
- Lange Geer 30: aanbrengen van een uithangbord met de historische huisnaam
- Markt 47: herstel van de stoep van De Salamander, inclusief aanbrengen van drogisterijsymbool
- Oude Delft 105: nieuw kleurenschema op de gerenoveerde gevels
- Rotterdamseweg 155: restauratie van de Hammenpoort uit 1608, met reconstructie van de historische kleuren

Het bestuur koos als winnaar het project in de Harnaschpolder. Tijdens de algemene ledenvergadering van 23 mei 2019 is de Le Comteprijs 2018, in de vorm van het welbekende blauwe bord, overhandigd aan de winnaar.

Vanaf 2005 is de nieuwe wijk Harnaschpolder gepland en gebouwd op het vroegere grondgebied van de gemeente Schipluiden. Heel lang is dit een dicht met kassen bebouwd tuinbouwgebied geweest. In de wijk moest een flink aantal bruggen worden gebouwd en

het nodige straatmeubilair worden geplaatst. Ook is er, voorafgaand aan de bouw, archeologisch onderzoek gedaan. Vervolgens rijpte de gedachte deze informatie op enige wijze publiek te maken in het gebied. In het kader van het project *OverBruggen* zijn op de leuning van de nieuwe bruggen thematisch samenhangende teksten aangebracht. Deze zijn bedacht door Margriet van Bebber van Het Schrijfbedrijf die hiertoe intensief met de ontwerpers heeft samengewerkt. Enkele teksten gaan over de tijdens de aanleg en nieuwbouw opgegraven archeologische vondsten. Voor andere is gebruik gemaakt van interviews met de bewoners van het vroegere tuinbouwgebied. De teksten zijn daarom beslist meer dan alleen maar een verfraaiing van de objecten. Individueel en als geheel hebben ze een bredere, cultuurhistorische betekenis, want ze verwijzen naar de geschiedenis van de Harnaschpolder, zijn bewoners en het gebruik van dit gebied.

De realisatie heeft jaren geduurd en het project wijzigde een aantal malen. Op het eind vervielen enkele bruggen, maar voor de overblijvende laatste teksten was er gelukkig een alternatief. Ze zijn aangebracht op enkele als laatste in de wijk geplaatste banken.

De bruggen zijn ontworpen door het architectenbureau dp6. De coördinatie van de totale inrichting van de wijk was in handen van de gemeente Delft. Omdat zij in alle fasen intensief bij dit project was betrokken, heeft het bestuur de Le Comteprijs 2018 overhandigd aan Margriet van Bebber.

Lezingen

Het jaar 2019 gaat opnieuw de boeken in als een succesvol jaar voor de lezingen die de vereniging organiseerde, met elke keer een groot aantal bezoekers én een hoge waardering. De lezingen werden gegeven in de Van de Mandelezaal in Museum Prinsenhof. Vanwege de tentoonstelling over Pieter de Hooch in het museum moest de vereniging vanaf oktober uitwijken naar een andere locatie. Die werd gevonden in het Prinsenkwartier aan het Sint-Agathaplein.

Op 22 januari vertelde dr. Kees Zandvliet (Amsterdam Museum en Universiteit van Amsterdam) over interessante Delftse dames en heren en hun connecties, naar aanleiding van zijn publicatie *De 500 rijksten van de Republiek*. Een van hen was burgemeester Gerard Putmans (1641-1698), wiens vader gouverneur was van Taiwan.

Architectuur- en bouwhistoricus Ronald Stenvert pakte op 19 februari de draad op van de nog steeds actuele discussie rondom de verbouwing van Museum Prinsenhof. Het bouwhistorisch onderzoek naar Museum Prinsenhof maakte de spannende wisselwerking duidelijk tussen gebouw en zijn verschillende bestemmingen. Samen bieden ze een nieuwere kijk op de complexe geschiedenis van dit intrigerende complex.

Op 27 maart kon een lezing over Lieve van Ollefen en zijn beschrijvingen van Delft en Delfland door privéomstandigheden niet doorgaan. Onze Delftse stadsarcheoloog Steven Jongma sprong in en vertelde deze avond boeiend over zogenoemde Heiligenbakkers: mensen die in de dertiende, veertiende en vijftiende eeuw beelden van heiligen vervaardigden. De heiligenbeeldjes, devotionalia, waren niet bestemd voor de kerken en kloosters, maar voor individuele beleving van het geloof.

De vereniging trakteerde haar leden in april op een extra lezing, waarbij een van Delfts beroemdste ondernemers centraal stond: Jacques van Marken. Op een feestelijke (en warme) middag (7 april) vertelde biograaf Jan van der Mast op gepassioneerde wijze over het leven en de carrière van Van Marken. Hij deed vijf jaar onderzoek voor zijn recent verschenen publicatie *Jacques van Marken – de eerste sociaal ondernemer van Nederland*.

Op 23 april wierpen twee sprekers elk hun blik op een stukje Delftse medische geschiedenis. Jan Lamoré, voormalig chirurg te Delft, nam ons mee in de wereld van Antoni van Leeuwenhoek in de zeventiende eeuw. Lucie Beaufort vertelde over haar uitgebreide onderzoek naar de geschiedenis van het Sint Joris Gasthuis tijdens de periode 1940-1945, waarover tot op heden weinig bekend is. Haar onderzoek is nog in volle gang, maar ze wist de aanwezigen al diverse opmerkelijke nieuwe feiten te vertellen.

Verrassend waren de lezingen op 20 juni, toen Arjen Dijkstra (Rijksuniversiteit Groningen) en Abbie Vandivere (Mauritshuis) elk een andere blik op Vermeer presenteerden. Dijkstra nam het schilderij *De Astronoom* van Johannes Vermeer spreekwoordelijk onder de loep, met de overtuigende conclusie dat het een Franeker wiskundige is die centraal staat. Schilderijenrestaurator Vandivere nam het schilderij *Het Meisje met de Parel* van Vermeer letterlijk onder de loep, en vertelde boeiend over het uitgebreide nieuwe onderzoek naar aspecten als doek, penseelvoering en gebruikte pigmenten.

Op de dag dat Kloeg Gelegenheidskleding 150 jaar bestond (21 augustus), stond het bedrijf centraal op deze bijzondere lezingen- annex feestavond. Trudy van der Wees schreef een jubileumuitgave over deze bekende Delftse onderneming en opende de avond met een verhaal over hun geschiedenis. Daarna werden vader en zoon Reijnier en Mark Kloeg door haar geïnterviewd. De avond – met maar liefst tweehonderd toehoorders – werd afgesloten met muzikale bijdragen van zowel vader als zoon, die meer in hun mars hebben dan kleding alleen.

In 2019 herdachten we dat het vierhonderd jaar geleden is dat Johan van Oldenbarnevelt werd onthoofd. Naar aanleiding hiervan schreef Jan Niessen zijn biografie en hij vertelde op 24 oktober tot in het kleinste historische detail over de staatsman. Onder de titel *Johan van Oldenbarnevelt (1547-1619): vormgever van de Republiek* ging Niessen in op de betekenis van Van Oldenbarnevelt voor de vorming van de Nederlandse staat en de rol die Delft hierin speelde.

Het lezingenjaar werd op 21 november afgesloten door twee sprekers die vertelden over het klokkenspel op de Nieuwe Kerktoren. Laura Meilink-Hoedemaker sprak over de aanschaf van de klokken en de inrichting van het handspel. Zij gebruikte daarvoor de documenten van de klokkengieter Hemony en de beschrijving door Dirck van Bleyswijck uit 1667. Klokkenmaker Tjan van Loenen vertelde over het uurwerk uit 1570 met de speeltrommel uit 1663. Spannend werd het, toen hij aan de hand van foto's en verhalen liet zien wat het onderhoud betekent dat hij doet aan de uurwerken van de Nieuwe Kerk, Oude Kerk en het Stadhuis van Delft.

Excursies

Op veler verzoek begon de Commissie haar activiteiten met een excursie naar het in de Harnaschpolder gelegen Stadsarchief van Delft en omstreken. Op 4 en 8 februari werden in totaal 45 deelnemers verwelkomd, die enkele bijzondere archiefstukken te zien kregen, waaronder het doodvonnis van Balthasar Gerards. Een gruwelijk citaat uit het vonnis: 'Zijn rechterhand, waarmee hij het moorddadige feit medegepleegd heeft, zal met een gloeiende tang worden afgeknepen; vervolgens zal men met gloeiende tangen op verscheidene plaatsen op zijn lichaam, zoals zijn armen, benen en tenen waar het meeste vlees zit, het vlees afknippen tot op het bot. Vervolgens vierendele men hem levend, beginnend van onder, waarna het hart uit zijn borstkas gesneden en hem in het gezicht zal worden geworpen. Ten slotte zal men zijn hoofd afhakken waarna zijn vier uiteengetrokken delen op de Haagpoort, Oostpoort, Ketelpoort en de Waterslootsepoort tentoongesteld dienen te worden. Zijn hoofd moet op een staak gespietst en vervolgens bij het voormalige huis van de prins worden geplaatst. Zijn bezittingen worden geconfisqueerd en komen aan de Heer ten goede.' Voorwaar stevige kost.

Aan de op 25 april gehouden Maastunnelexcursie namen 35 leden deel. Deze monumentale tunnel, waaraan groot onderhoud werd uitgevoerd, is de oudste tunnel van Nederland (1942) en ligt op 27 meter onder NAP. In Ventilatiegebouw Zuid werd gestart met een voorlichtingsfilm over de bouw van de tunnel. Vervolgens werden de (ondergrondse) machinekamers en andere technische ruimten onder leiding van zeer deskundige gidsen bezocht. Een aantal sportieve deelnemers liep van Ventilatiegebouw Zuid via het voetgangers- en fietsersgedeelte naar Ventilatiegebouw Noord.

In het kader van het themajaar de Gouden Eeuw werd op 18 juni met 32 wandelaars onder leiding van mevrouw De Colligny en de heer Meerman een door Gilde Delft georganiseerde middag-stadswandeling gelopen.

Dertien deelnemers wandelden op 16 juli onder leiding van taalkunstenaar Margriet van Bebber door de Harnaschpolder langs het project *OverBruggen*. Zij en beeldend kunstenaar Mariska van den Enden kregen in 2009 de opdracht om deze 28 bruggen van

respectievelijk tekst en beeld te voorzien. Margriet vertelde over de uitgangspunten van het ontwerp, de hindernissen en uitdagingen, het speciaal ontworpen lettertype 'Harnasch Sans', de uitvoering tussen 2010 en 2018, het waarom van niet alleen teksten op bruggen maar ook op banken, en de link met archeologie en geschiedenis.

Het Hoogovensmuseum te Velsen, dat de geschiedenis toont van het ijzer – en staalbedrijf in IJmuiden, werd door veertig leden bezocht. Vanuit de hooggelegen lunchruimte in SHIP konden de deelnemers genieten van een weids uitzicht over het sluizencomplex.

Op 24 oktober werd Museum Paulina Bisdom van Vliet in Haastrecht aangedaan. Net op tijd, want dit sfeervol, authentiek ingericht museum sluit binnenkort lange tijd voor een grote renovatie. Daarna kregen de deelnemers een rondleiding door het negentiende-eeuwse Poldermuseum Gemaal De Hooge Boezem. Aanschouwelijk werd getoond hoe men onder zeeniveau kan blijven wonen en werken.

Het excursieseizoen werd op 29 november afgesloten met meer dan vijftig deelnemers aan de tentoonstelling *150 jaar Gist* in het voormalige hoofdkantoor Gist Brocades/DSM. Jan van der Mast gaf een toelichting op het unieke verhaal van de geschiedenis van DSM en zijn voorgangers. Als wetenschapper en zakenman richtte Jacques van Marken in 1869 de Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek op. Met zijn speciale benadering van sociaal ondernemerschap was hij zijn tijd ver vooruit. Ter gelegenheid van deze mijlpaal presenteerden DSM en het eerste microbenmuseum ter wereld, ARTIS-Micropia, de unieke tijdelijke tentoonstelling *Klein leven, grote impact: microben bepalen onze wereld*. Bezoekers kregen te zien welke cruciale rol microben en biotechnologie spelen bij het mogelijk maken van leven op aarde en bij het aanpakken van enkele van 's werelds grootste uitdagingen op het gebied van klimaat, energie, circulariteit en voedselzekerheid.

Achter de gevels van Delft

De website www.achterdegevelsvandelft.nl heeft donderdag 7 februari 2019 bij de prijsuitreiking van de Geschiedenis-Online Prijs in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag een warm compliment van de jury gekregen. Volgens het juryrapport is AchterdeGevels een 'interessante website die aan de hand van een huis op een leuke manier de geschiedenis van klein naar groot vertelt. De site wordt gemaakt door een groep enthousiaste vrijwilligers, die ook de bewoners van de beschreven panden erbij weet te betrekken. De jury waardeert het dat op die manier een groeiende gemeenschap van geïnteresseerden en betrokkenen bij de geschiedenis van de stad ontstaat.' Waarschijnlijk kwamen er door de Geschiedenis-Onlineprijs bijna tweemaal zoveel bezoekers (ruim 1500) op de website als in 2018.

In de Werkgroep AchterdeGevels zaten dit jaar zeventien actieve onderzoekers die éénmaal per maand, onder leiding van Kees van der Wiel en George Buzing, in het Stadsarchief Delft aan het werk waren.

Aan het eind van 2019 heeft Kees zes cursisten ingewijd in het vinden van de rijke historie van hun huis en het wel en wee van de bewoners door de eeuwen heen. Er zijn dit jaar veertien nieuwe verhalen op de site gezet: in totaal 184.

In het oktobernummer van *Delfts Leven* (uitgave: De Laatste Eer) staat een interview met onze webmaster Jenny Omvlee dat ook op de website te lezen is. Op 9 oktober 2019 vertelde huizenonderzoeker Piet van der Kruk op Stadsradio Delft over het project. Daarna was op dinsdag 17 november de aftrap voor *Achter de gevels van Delft* met een tweewekelijkse column op Stadsradio Delft (vanaf 11.00 uur, herhaling vanaf 18.00 uur). In het programma *Delft Centraal* ruimt presentator Jan Willem de Vries tijd in voor een mooi verhaal over de onderzochte huizen. Tot nog toe zijn er bijdragen geweest van Henk Verbruggen over Oude Delft 157, Hans van 't Zet over Koornmarkt 81 (nog niet op de site) en Jenny Omvlee over Voldersgracht 31 (het onderzoek van Wim van Veen).

Dit jaar bracht de Commissie het jaarlijkse zomerbezoek aan de stadsboerderij aan de Nieuwe Plantage 110/112, waarbij ook alle burens waren uitgenodigd. De circa honderddertig bezoekers kregen naast uitleg over de geschiedenis en de restauratie een uitgave mee over de bewogen geschiedenis van de boerderij.

Op verzoek van het blad *Delf* is er door Kees van der Wiel en Els Kemper elke keer een bijdrage geleverd over verschillende aspecten van de onderzochte huizen. De flyer met de kaart Figuratief van Delft, met daarop aangegeven alle huizen, is veel gebruikt bij evenementen van Delfia-Batavorum, zoals bij de lezingen en op de open monumentendagen. Voor dit laatste evenement heeft Kees een groot paneel gemaakt met daarop een rij huizen met vermelding van de site.

Activiteiten van en informatie over de Werkgroep AchterdeGevels is te vinden op www.delfia-batavorum.nl en www.achterdegevelsvandelft.nl.

Commissie behoud stadsschoon

Ter vergadering zal een presentatie over de werkzaamheden van de commissie worden verzorgd. Het verslag over 2019 zal te lezen zijn in het jaarboek dat op 14 mei wordt gepresenteerd.